

Др Елизабета Ивичевић Карас*
Ванредни професор Правног факултета,
Универзитет у Загребу

НАУЧНИ ЧЛАНАК

UDK: 343.121(497.5)

Рад примљен: 01.09.2014.

Рад прихваћен: 01.12.2014.

ОСВРТ НА РЕФОРМУ ХРВАТСКОГ КАЗНЕНОГ ПОСТУПКА КРОЗ ПРИЗМУ ОКРИВЉЕНИКОВОГ ПРАВА НА ПРАВИЧНИ ПОСТУПАК

Апстракт: У раду се из перспективе окривљениковог права на правични поступак обрађује посљедња, пета законодавна новела из студеног 2013. године, којом је хрватски законодавац настојао у цијелости имплементирати одлуку Уставног суда Републике Хрватске од 19. српња 2012. године и ускладити Закон о казненом поступку донесен 2008. године с Уставом Републике Хрватске и Еуропском конвенцијом за заштиту људских права и темељних слобода. С обзиром на велики опсег реформе, критички се разматрају само поједина законска рјешења у свјетлу захтјева које законодавцу налажу начела контрадикторности и једнакости оружја развијена у пракси Еуропског суда за људска права, те посебна јамства окривљеникове обране. Заштита права на правични поступак осигурава се кроз сустав битних повреда одредаба казненог поступка, па се разматра забрана утемељења пресуде на незаконитим доказима која је још доношењем новог Закона о казненом поступку 2008. године релативизирана, а посљедњом законодавном новелом и додатно уређена. Слиједи критички осврт на нову битну повреду одредаба казненог поступка – тешку повреду права на правично суђење, због њеног одударања од постојећег сустава битних повреда одредаба казненог поступка и улоге другоступањских судова, те напосљетку закључна разматрања о дјеломично оствареној сврси посљедње реформе хрватског казненог поступка, гледане кроз призму окривљениковог права на правични поступак.

Кључне ријечи: казнени поступак, казнено процесно право, правични поступак, начело контрадикторности, начело једнакости оружја, права обране, битне повреде одредаба казненог поступка.

* elizabeta.ivicevic@pravo.hr

1. Увод

Република Хрватска постала је пуноправном чланицом Еуропске уније 1. септембра 2013. године, претходно прошавши кроз преговоре о чланству који су трајали готово шест година и који су у тренутку довршетка представљали најдуготрајније преговоре једне земље кандидаткиње. Изнимно тешко преговарачко поглавље за Републику Хрватску било је 23. поглавље „Правосуђе и темељна права“, о којему су преговори отворени тек у липњу 2010. након испуњења мјерила, која су укључивала и реформу правосудног сустава. У свом извјешћу о испуњавању обвеза из Поглавља 23. поднесеном у свибњу 2011. недуго прије довршетка преговора, Влада Републике Хрватске посебно је истакнула важност доношења новог Закона о казненом поступку у просинцу 2008. године,¹ који је требао омогућити „брже закључење истрага, те учинковитије прикупљање доказа“.²

Новим Законом о казненом поступку Република Хрватска настојала је слиједити трендове сувремених реформи казног поступка западно-еуропских земаља, уважити бројне препоруке Одбора министара Вијећа Еуропе (Pavišić, 2008: 519), те ускладити хрватско казнено процесно право с еуропском правном стечевином. Ипак, главни мотив опсежне законодавне реформе био је јачање учинковитости казног поступка, првенствено учинковитије процесуирање корупције и организираног криминала. Ширењем могућности подузимања различитих мјера процесне присиле према окривљенику, успоредо с преласком на државноодвјетнички модел истраге, законодавац није осигурао dostatна процесна јамства нужна за успоставу процесне равнотеже, посебице тијеком претходног поступка, па је нови закон показивао знатне недостатке и трпио озбиљне стручне критике.³ Те су се критике убрзо показале оправданима, јер је нови Закон о казненом поступку непосредно прије свог ступања на снагу најприје у односу на казнена дјела из надлежности Уреда за сузбијање корупције

1 Закон о казненом поступку, *Нар. нов.*, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11- прочишћени текст, 91/12 – Одлука Уставног суда РХ, 143/12, 56/13, 145/13 (даље: ЗКП)

2 Влада Републике Хрватске. *Извјешће о испуњавању обавеза из Поглавља 23. – Правосуђе и темељна права.* (2011), преузето 16. травња 2014. са http://www.vlada.hr/hr/content/download/170379/2487455/file/23%2520Pravosude%2520i%2520temeljna%2520prava-lzv%2520o%2520ispunjenju%2520obveza.pdf&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ei=hm2VU_vXJlrA7AbT0IHgCQ&ved=0CBoQFjAA&usg=AFQjCNH2cQjy7DEdW20Fzkvmjr-LUrf9Ng

3 Недуго прије изгласавања законског текста у Хрватском сабору, стручна јавност упозоравала је на изнимно кратак временски рок у којем је израђен нацрт законског текста, те непримјерено кратко вријеме остављено за јавну и стручну расправу о том приједлогу, као и на читав низ двојбених предложених законских рјешења (Опширније видјети сажетак и закључке Савјетовања Хрватског удружења за казнене знаности и праксу, одржаног од 4–6. просинца 2008. у Опатији, у: Burić, Novokmet, 2009: 362–364).

и организираног криминалитета 1. српња 2009, доживио прву, а већ у српњу 2011. године, прије ступања на снагу у односу на остала казнена дјела, другу опсежну законодавну новелу. Штовише, одредбе преко 150 законских чланака преиспитивао је Уставни суд РХ поводом неколико поднесених приједлога за оцјену уставности новог Закона о казненом поступку, те је 19. српња 2012. донио Одлуку⁴ којом је укинуо одредбе 43 законска чланка због тога што су биле противне Уставу Републике Хрватске и Еуропској конвенцији за заштиту људских права и темељних слобода⁵ (даље: Конвенција). Уставни суд је устврдио постојање структуралних недостатака и мањкавости казног поступка,⁶ па је извршење одлуке Уставног суда захтијевало нову законодавну интервенцију која би темељито реформирала казнени поступак. Након двије мање новеле из просинца 2012. и травња 2013, у студеном 2013. године услиједила је пета у низу, опсежна законодавна новела којој је циљ била цјеловита имплементација споменуте одлуке Уставног суда и усклађење Закона о казненом поступку с Уставом РХ.

Међу главним захтјевима који су одлуком Уставног суда постављени пред законодавца била је и заштита процесних права обране окривљеника (Ђурђевић, 2013а: 317), која се прожимају и с осталим елементима уставног и конвенцијског права на правични казнени поступак. Стога је и једна од смјерница коју је Министарство правосуђа поставило за реформу Закона о казненом поступку у 2013. години⁷ била „уграђивање процесних гаранција правичног поступка у претходни поступак“, на начин да евентуална одступања буду уређена као законске изнимке и у складу с уставним претпоставкама. Законодавна реформа из студеног 2013. године представља знатан искорак у смјеру уравнотежења између тежње за учинковитошћу казног поступка и заштите окривљеникових права, првенствено права на правични поступак, премда поједина законска рјешења још увијек нису усклађена с уставним и конвенцијских захтјевима, те их ваља критички сагледати. Због изнимног обима и сложености

4 Одлука и рјешење Уставног суда РХ У-И-448/2009, У-И-602/2009, У-И-1710/2009, У-И-18153/2009, У-И-5813/2010, У-И-2871/2011, 19. српња 2012. Преузето 16. травња 2014. са <http://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/Pojmovi/C12570D30061CE54C1257A40002A6523?OpenDocument>

5 Конвенција за заштиту људских права и темељних слобода, *Нар. нов. МУ*, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

6 Одлука и рјешење Уставног суда РХ У-И-448/2009, У-И-602/2009, У-И-1710/2009, У-И-18153/2009, У-И-5813/2010, У-И-2871/2011, точ. 245.

7 Министарство правосуђа Републике Хрватске, *Смјернице за израду Нацрта приједлога Закона о изменама и допунама Закона о казненом поступку*, преузето 13. свибња 2014. са <http://www.pravosudje.hr/fgs.axd?id=3549>

проблематике окривљениковог права на правични поступак, у овом раду размотрићемо се тек поједина питања која су још од доношења новог Закона о казненом поступку 2008. године у средишту занимања и критике стручне јавности.

2. Поједини елементи правичног поступка

2.1. Опћенито

Право окривљеника на правични казни поступак људско је право зајамчено Уставом РХ⁸ те Конвенцијом. Тако чланак 6. ст. 1. Конвенције прокламира право на правично суђење, које у казненоправној материји подразумијева да сватко оптужен за казнено дјело „има право да законом установљени неовисни и непристрани суд правично, јавно и у разумном року испита његов случај“. При томе Конвенција, као нити Устав РХ ни национално законодавство, не даје опћениту дефиницију појма „правичности“. Томе је тако јер је ријеч о сложеној правној конструкцији (Ђурђић, 2014: 54), односно неодређеном правном стандарду, чији садржај одређује Еуропски суд за људска права кроз своје одлуке, на начин да одређује скуп елемената кроз које право на правични поступак изражава и остварује (Ivičević Karas, 2007b: 768–769). Тако су опћи елементи појма правичног поступка, произашли из јудикатуре Еуропског суда за људска права везане уз чл. 6. ст. 1. Конвенције, начела контрадикторности и једнакости оружја, право на образложену судску одлуку и забрана кориштења незаконитих доказа (Кгарас, 2012: 158–159). Посебни елементи правичног поступка, кроз које се опћи елементи конкретизирају, су претпоставка окривљеникове недужности и посебна јамства окривљеникове обране, наведена у отвореном каталогу тзв. „минималних права обране“.

Начело правичног поступка у хрватској теорији казног процесног права сматра се стожерним начелом казног поступка (Кгарас, 2012: 80, Томашевић, 2011: 210). Оно се односи првенствено на законодавца (Кгарас, 2012: 80), који онда то начело мора осигурати кроз низ законских одредби,⁹ водећи рачуна о томе да право на правични поступак „држи истакнуто мјесто“ међу елементима појма демократског друштва.¹⁰ Законодавац

8 Чл. 29., Устав Републике Хрватске, *Нар. нов.*, 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10.

9 Тако у одредби чл. 1. ст. 1. Закона о казненом поступку стоји: „Овај Закон утврђује правила којима се осигурава да нитко недужан не буде осуђен, а да се починитељу казног дјела изрекне казна или друга мјера уз увјете које предвиђа закон и на темељу законито проведеног поступка пред надлежним судом“.

10 ECHR *De Cubber v Belgium* (1984), § 30. Све цитиране пресуде Еуропског суда за људска права доступне су на службеној страници Суда: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/>

мора осигурати да поједина права из чл. 6. Конвенције не буду само теоретска или илузорна, него конкретна и учинковита, што искључује могућност њиховог рестриктивног тумачења¹¹ (Lonati, 2008: 20–21). При томе је могуће истакнути два кључна питања: прво, од којег тренутка се активирају права из чл. 6. Конвенције, и друго, под којим увјетима је могуће њихово ограничење. Одговор на прво питање дао је Еуропски суд за људска права аутономно дефиниравши појам оптужбе за казнено дјело у материјалном смислу, која постоји од тренутка службене обавијести надлежне власти појединцу о постојању сумње да је починио казнено дјело,¹² али и од тренутка када се према појединцу подузму друге мјере из којих произлази сумња да је починио казнено дјело и које суштински утјечу на његов процесну ситуацију.¹³ Дакле, од тренутка оптужбе схваћене у материјалном смислу активирају се јамства правичног поступка, која онда вриједе и тијekom претходног поступка, што истиче и Еуропски суд за људска права.¹⁴

Одговор на друго питање које се тиче допуштених ограничења права на правични поступак, укључујући права обране, такођер даје пракса Еуропског суда за људска права. Наиме, права из чл. 6. Конвенције нису апсолутна, што значи да их је могуће ограничити ради заштите других легитимних интереса. Тако се и права обране могу ограничити, али само ради заштите важног јавног интереса или темељних права друге особе, укључујући и интересе учинковитости казног поступка, с тиме да „свака мјера којом се ограничују права обране мора бити строго нужна“.¹⁵ Дакле, ограничења су допуштена, али их треба тумачити крајње рестриктивно и у том смислу национална законодавства права обране требају установити као правило, а допуштена ограничења као могуће изнимке.

Нови Закон о казненом поступку када је донесен 2008. године карактеризирало је управо ограничавање темељних права обране, напосе у претходном поступку, с тиме да су бројна ограничења била установљена као правило. На то је упозорио и Уставни суд РХ у својој Одлуци од 19. септембра 2012. посебно истакнувши потребу структуралног уравнотежења казнопроцесног поретка, у којему би ограничења појединих права била уређена као уставноправно оправдане изнимке, првенствено када је ријеч

eng/Pages/search.aspx#{"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"]}

11 ECHR *Moreira de Azevedo v Portugal* (1990), § 66.

12 ECHR *Deweere v Belgium* (1980), § 46.

13 ECHR *Foti et al. v Italy* (1982), § 52.

14 ECHR *Imbrioscia v Switzerland* (1993), § 36; *Magee v The United Kingdom* (2000), § 41.

15 ECHR *Van Mechelen et al. v The Netherlands* (1997), § 58.

о казним дјелима која пријете организираном животу у заједници, као што су казнена дјела тероризма, корупције и организираног криминала, и код којих онда заштита важног јавног интереса легитимно конкурира правима обране¹⁶ (Ђурђевић, 2012: 421). Наведена позитивна обвеза коју је Уставни суд РХ, уз друге позитивне обвезе које нису предмет разматрања у овоме раду,¹⁷ поставио пред законодавца, у начелу је извршена посљедњом законодавном новелом, тако да постоје добра, али и поједина двојбена законска рјешења.

2.2. Начело контрадикторности и окривљениково конфронтацијско право

Начело контрадикторности захтијева да странке „у начелу имају могућност да буду упознате и да расправљају о свим доказима или наводима изнесенима пред судом да би могле утјецати на његову одлуку“.¹⁸ Другим ријечима, конвенцијски појам начела контрадикторности подразумева да странке имају могућност контрадицирања, односно расправљања о доказима (Ascensi, 2006: 69). Управо активним судјеловањем у извођењу доказа и расправљањем о изведених доказима странке могу утјецати на исход казног поступка (Ivičević Karas, 2013: 693).

Начело контрадикторности конкретизира се кроз минимална права обране, а првенствено кроз право окривљеника да испитује свједоке оптужбе те да испитује свједоке обране под једнаким увјетима као свједоке оптужбе. Док се други аспект овог права може разматрати у оквиру захтјева начела једнакости оружја, први подразумева да окривљеник мора имати „одговарајућу и достатну могућност“ испитати свједока оптужбе у тренутку давања исказа или касније тијеком поступка,¹⁹ чиме остварује своје конфронтацијско право које је у сржи начела контрадикторности. Пресуда се не смије темељити искључиво или у одлучујућој мјери на исказу свједока којег окривљеник није имао прилике испитати нити у једној фази поступка, јер ће у противном доћи до повреде чл. 6. Конвенције²⁰ (Lonati, 2008: 199).

16 Одлука и рјешење Уставног суда РХ У-И-448/2009, У-И-602/2009, У-И-1710/2009, У-И-18153/2009, У-И-5813/2010, У-И-2871/2011, точ. 184.3. и точ. 246.

17 За cjеловит приказ и анализу одлуке Уставног суда РХ, видјети Ђурђевић, 2012: 409–438.

18 ECHR *Pellegrini v Italy* (2001), § 44.

19 ECHR *Säidi v France* (1993), § 43., *Lüdi v Switzerland* (1992), § 47.

20 ECHR *Solakov v The Former Yugoslav Republic of Macedonia* (2001), § 57.

Након посљедње новеле Закона о казненом поступку, из аспекта начела контрадикторности и окривљениковог конфронтацијског права, остало је спорно питање могућности кориштења на расправи државноодвјетничких записника о неконтрадикторном испитивању свједока из истраге или истраживања. Наиме, према изворном тексту новог Закона о казненом поступку, доказну радњу испитивања свједока у правилу је државни одвјетник проводио *in camera*, без присутности обране, осим у изнимним случајевима испитивања свједока на доказном рочишту пред суцем истраге. Уједно је окривљениково конфронтацијско право било једино уставом зајамчено право обране које није било прокламирано у опћем каталогу окривљеникових права обране. Посљедња законска новела међутим није донијела велики помак у смјеру испуњења уставних и конвенцијских захтјева. Окривљениково конфронтацијско право унесено је у каталог права обране,²¹ међутим са суженим садржајем у односу на садржаја права прокламираног уставом. Наиме према Закону о казненом поступку, окривљеник има право „испитати“, али не и „испитивати“ свједока, како прокламира Устав РХ.²² Премда је проширена могућност активног судјеловања обране при државноодвјетничком испитивању свједока у истрази,²³ када се проводи истраживање обрана има само могућност пасивног присуствовања испитивању свједока.²⁴ Напосљетку, оно што је најспорније, посљедњом законодавном новелом изричито је прописана могућност читања на расправи државноодвјетничких записника о неконтрадикторно проведеном испитивању свједока, под јединим увјетом да се „само на тим записницима не може искључиво или у одлучујућој мјери темељити осуђујућа пресуда“.²⁵ То значи да се као главни критериј могућности кориштења тих записника прописује тек један од критерија које Еуропски суд за људска права примјењује кад оцјењује допуштена ограничења окривљениковог конфронтацијског права, а који се не би смио примјењивати изолирано од осталих критерија. Наиме, законски оквир би требао бити тако постављен да окривљенику омогућују остваривање конфронтацијског права,²⁶ уз допуштене изнимке које морају бити оправдане легитимним циљем, предвиђене само за случајеве када је ограничење окривљениковог конфронтацијског права строго нужно, те детаљно законски регулиране (Ivičević Karas, 2013:

21 Чл. 64. ст. 1. т. 10. ЗКП

22 Чл. 29. ст. 2. т. 6. Устава РХ

23 Чл. 234. ЗКП

24 Чл. 213.а ст. 3. ЗКП

25 Ч. 431. ст. 2. ЗКП

26 ECHR *Oleg Kolesnik v Ukraine* (2009), § 41

711–712). Дакле, законодавац би требао прихватити рестриктиван приступ у регулирању допуштених ограничења овог темељног права обране (успоредити Кнежевић, 2012: 242). Не преостаје друго него закључити да тренутно важећа законска рјешења не представљају задовољавајући законски оквир поштивања начела контрадикторности и окривљениковог конфронтацијског права.

2.3. Начело једнакости оружја и минимална права обране

Начело једнакости оружја у казненом поступку претпоставља да „окривљеник не смије бити прикраћен у својим темељним процесним правима у односу према тужитељу“, те захтијева једнаке могућности странака у остваривању права на приступ информацијама, првенствено увидом у спис предмета, те у подузимању појединих процесних радњи којима могу утјецати на тијек и резултат поступка (Ivičević Karas, 2007a: 1000). Очито је да између начела једнакости оружја и минималних права обране постоји посебан однос, јер управо у начелу једнакости оружја лежи бит концепције права обране (Fossier, 1998: 63), а права обране нужна су за успоставу и очување једнакости оружја (Frison-Roche, Garé, 2003: 481).

2.3.1. Право на обавијест о природи и разлозима оптужбе и право на тумача

Право окривљеника да у најкраћем року буде обавијештен, потанко и на језику који разумије, о природи и разлозима оптужбе која се подиже против њега²⁷ први је и нужан предувјет учинковите обране (Trechsel, 2005: 193). Ако окривљеник не може остварити право на обавијест о природи и разлозима оптужбе нема једнакости оружја међу странака. Ријеч је о праву које је природно повезано с правом на бесплатну помоћ тумача ако окривљеник не разумије или не говори језик који се употребљава у суду (чл. 6. ст. 3. е) Конвенције) и Еуропски суд за људска права их често заједно разматра (White, Ovey, 2010: 290).

У смислу права на обавијест о природи и разлозима оптужбе, оптужбу је могуће дефинирати као „службену обавијест коју појединцу даје надлежна власт о тврдњи да је починио казнено дјело“.²⁸ Прије посљедње законодавне новеле, проблем у хрватском казненом поступку је било то што се једино у случајевима када се проводила истрага, за казнена дјела у надлежности жупанијских судова, окривљенику достављао налог о

27 Чл. 6. ст. 3. а) Конвенције

28 ECHR *Eckle v Germany* (1982), § 73.

провођењу истраге којим је био обавијештен о оптужби, док у поступцима у којима није провођена истрага окривљеници ту обавијест нису примали. Уставни суд РХ упозорио је на тај структурални недостатак те обвезао законодавца да законом одреди тренутак и обавјештавање особе да је у статусу осумњиченика и у случајевима када се не проводи истрага.²⁹ Тако се, према задњој новели Закона о казненом поступку, рјешење о провођењу истраге окривљенику доставља у року осам дана од доношења, а у случајевима када се не проводи истрага већ истраживање, у правилу за казнена дјела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, обавијест се доставља у року три дана од када је државни одвјетник подузео прву доказну радњу. Новелом су предвиђена и могућа ограничења права на обавијест о оптужби, у смислу одгоде обавијести у року 30 дана, ако се истрага води за неко од каталошких казnenих дјела и ако би се доставом рјешења о провођењу истраге угрозио живот или тијело особе или имовина великих размјера.³⁰ Премда се у литератури наилази на критике да је каталог казnenих дјела за која је допуштено ово ограничење постављен прешироко (Valković, 2013: 527), могуће је закључити да усвојено рјешење уважава начело размјерности те представља искорак у осигурању поштивања права обране у првом стадију поступка, конкретно права на обавијест о оптужби.

Гледе окривљениковог права на тумача, ваља напоменути да је то право проширено кроз двије законодавне новеле из 2013. године, те усклађено с Директивом о праву на тумачење и превођење у казnenим поступцима.³¹ Тако тијekom претходног поступка окривљеник има право на пријевод од тренутка оптужбе у материјалном смислу, односно од сазнања за сумњу, па до окончања казnenог поступка, укључујући и изванредне правне лијекове.³² Међутим уједно, у односу на раније уређење, право на превођење је сужено (Ђурђевић, 2013б: 77), јер га више нема сваки окривљеник на чијем се језику води поступак, већ само окривљеник „који не говори и не разумије језик на којем се води поступак“, као и окривљеник који је глух или нијем или глухослијеп.³³

29 Одлука и рјешење Уставног суда РХ У-И-448/2009, У-И-602/2009, У-И-1710/2009, У-И-18153/2009, У-И-5813/2010, У-И-2871/2011 од 19. септембра 2012., точ. 246. и точ. 39.8.

30 Чл. 218.а ЗКП.

31 Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. *OJEU*. L 280/10

32 Чл. 8. ст. 3–8. ЗКП

33 Чл. 8. ст. 4. ЗКП

2.3.2. Одговарајуће вријеме и могућност за припрему обране

Окривљениково право да има одговарајуће вријеме и могућност за припрему своје обране такођер је предувјет учинковите обране и једнакости оружја странака у казненом поступку. Први аспект, одговарајуће вријеме за припрему обране, овисит ће о низу околности конкретног случаја, попут чињеничне и правне сложености случаја, стадију поступка, о томе брани ли се окривљеник сам или уз помоћ бранитеља, те о оптерећености бранитеља (Harris, O'Boyle, Bates, Buckley, 2009: 319). Други аспект овог права који се односи на одговарајуће могућности за припрему обране неминовно укључује право на бранитеља, и тијеком претходног поступка, а посебице ако је окривљеник у истражном затвору (Harris et al., 2009: 310.), али и остала минимална права обране, напосе права окривљеника да буде обавијештен о природи и разлозима оптужбе. Право на увид у спис предмета, укључујући и могућност пресликавања појединих докумената, недвојбено представља кључну могућност за припрему окривљеникове обране (Pradel, Corstens, 2002: 397). Оно се преклапа с једним од темељних аспеката начела једнакости оружја – правом на доступност информација обрани у казненом поступку, што је у својој јудикатури установио и Еуропски суд за људска права.³⁴

Управо је изворно уређење у новом Закону о казненом поступку права обране на увид у спис предмета изазивало оштре критике стручне јавности, како теоретичара који су доводили у питање његову уставност (Рајчић, 2009: 69), тако и практичара, првенствено одвјетника који су се позивали на захтјеве начела једнакости оружја (Drenški Lasan, Novak, Valković, 2009: 525–527). Наиме, према изворном тексту новог Закона о казненом поступку, обрана је остваривала право на увид у спис предмета тек након што је окривљеник био испитан од стране државног одвјетника, који је ту радњу могао подузети најкасније прије подизања оптужнице. Тиме је било могуће да обрана тек на крају државноодвјетничке истраге буде упозната с доказима који терете окривљеника, чиме је учинковита обрана тијеком тог стадија казненог поступка практички била онемогућена. Такво рјешење законодавац је коригирао новелом из 2011. тако да је окривљеник добио право да, ако је против њега поднесена казнена пријава или је подузета нека од присилних доказних радњи, од државног одвјетника захтијева испитивање у року од 30 дана. Ако га у том року државни одвјетник не би испитао, осумњиченик би добио право увида у спис предмета.

Након што је Уставни суд РХ истакнуо важност окривљениковог права на увид у спис предмета, посљедњом законском новелом прокламирано је

34 ECHR *Foucher v France* (1997), § 36.

право на увид у спис предмета, као и садржај тог права³⁵ које се остварује од тренутка обавијести о оптужби, односно чим је окривљеник испитан.³⁶ Могућа ограничења права на увид у спис предмета конципирана су као изнимке допуштене под одређеним увјетима.³⁷ Ипак, још увијек није законом дефиниран садржај списка предмета (Ђурђевић, 2013а: 355), а проблем представља и то што је остваривање права на увид у државноодвјетнички спис уређено Пословником државног одвјетништва, дакле подзаконским актом (Valković, 2013: 547).

2.3.3. Ухићениково право на бранитеља

Сврха чл. 6. ст. 3 ц) Конвенције јест осигурање учинковите заштите права обране,³⁸ те осигурање једнакости оружја (Trechsel, 2005: 245), јер странке у казненом поступку у начелу имају различите материјалне, финансијске и/или интелектуалне могућности за заступање својих интереса (Lievremont, 2001: 129). Бранитељ доприноси успостави становите равнотеже процесних могућности странака у казненом поступку.

Једно од свакако најспорнијих питања када је ријеч о правима обране јест ухићениково право на бранитеља у полицијској постаји. Премда се Уставни суд РХ није читовао о том проблему, законски текст је требало ускладити са захтјевима произашлима из јудикатуре Еуропског суда за људска права који требају омогућити учинковиту обрану у полицијској постаји. Велико вијеће Еуропског суда за људска права вишекратно је потврдило да право на бранитеља вриједи у фази претходне истраге коју проводи полиција,³⁹ а у пресуди Salduz против Турске, истакнуло је да у правилу приступ бранитељу мора бити омогућен од првог испитивања од стране полиције, осим ако специфичне околности конкретног случаја упућују на постојање увјерљивих разлога за ограничење тог права.⁴⁰ У односу на ранију јудикатуру, Велико је вијеће у пресуди Salduz нагласило да је ограничење на права бранитеља могуће само као изнимка, осуђујући „суставну политику“ ограничења права на бранитеља (Valković, Burić, 2011: 526–527). Право ухићеника на бранитеља кључно је питање учинковите обране, посебице имајући у виду да је Република Хрватска у предметима

35 Чл. 183. ст. 1. ЗКП и чл. 184. ст. 1. ЗКП

36 Чл. 184. ст. 4. т. 1. ЗКП

37 Чл. 184.а ЗКП

38 ECHR *Pakelli v Germany* (1983), § 31.

39 ECHR *John Murray v United Kingdom* (1996), § 62 - 63, *Öcalan v Turkey* (2005), § 131.

40 ECHR *Salduz v Turkey* (2008), § 55.

Mađer⁴¹ и Šebalj⁴² осуђена, између осталог, због ускрате права на бранитеља у полицијској постаји.

Стога је посљедњом законодавном новелом изричито је прописано да ухићеник прима поуку о праву на бранитеља по властитом избору или на бранитеља постављеног с листе дежурних одвјетника⁴³, те да има право слободно, неометано и без надзора разговарати с бранитељем у трајању до 30 минута.⁴⁴ Ухићеника се мора поучити и да бранитељ може бити присутан његовом испитивању.⁴⁵ Међутим, полиција с ухићеником обавља неформалне, обавијесне разговоре, јер формална доказна радња испитивања од стране полиције није законом превиђена па се обавијесни разговори могу обављати без присутности бранитеља. Пропуст законодавца да уреди могућност остваривања ухићениковог права на бранитеља у полицијској постаји и приликом обавијесних разговора снажно је критизиран у стручној литератури из аспекта захтјева Salduz доктрине (Đurđević, 2013a: 351–352; Valković, 2013: 530–531). Могуће је закључити да је тај законодавчев пропуст посљедица погрешног тумачења споменуте доктрине, према којој упораба изјава даних полицији без остварења права на бранитеља као доказа за осуду увијек представља повреду чл. 6. ст. 3. ц) Конвенције. Погрешно је међутим из наведеног изводити закључак да се Salduz доктрина примјењује само у случајевима када полиција формално испитује ухићеника, јер је Еуропски суд за људска права у пресудама након Salduz-а⁴⁶ истицао да ухићеник има право на бранитеља од тренутка ухићења, неовисно о томе хоће ли услиједити формално испитивање. Наиме, присутност бранитеља јамство је поштивања ухићениковог права на ускрату исказа (Sudre, Marguénaud, Andriantsimbazovina, Gouttenoire, Levinet, 2011: 416), али једнако је тако и јамство да ухићеник неће бити извргнут могућим злоупорабама од стране полиције (Valković, Burić, 2011: 529).

Коначно, и Директива о праву на бранитеља у казненом поступку⁴⁷ донесена у листопаду 2013, уважавајући јудикатуру Еуропског суда за људска права,

41 ECHR *Mađer v Croatia* (2011), § 158.

42 ECHR *Šebalj v Croatia* (2011), § 257.

43 Чл. 108.а. ст. 1. т. 3. ЗКП

44 Чл. 108. ст. 7. ЗКП

45 Чл. 65. ст. 2. ЗКП

46 ECHR *Mader v Croatia* (2011), § 153.

47 Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty

изричито прописује право осумњиченика на бранитеља не само прије испитивања од стране полиције, него и у случају када му је одузета слобода, које право остварује одмах након одузимања слободе, дакле и након ухићења.⁴⁸ Штовише, није довољно да државе само прокламирају право на бранитеља, него морају осигурати могућност учинковитог остваривања тог права,⁴⁹ осим ако би се ухићеник тог својег права изричито одрекао, под увјетима које такођер прописује Директива.⁵⁰ Ограничења права на бранитеља могућа су само као изнимке, односно привремене дерогације ако географска удаљеност осумњиченика онемогућава безодгодно остваривање права на бранитеља након одузимања слободе.⁵¹ Премда је рок за имплементацију Директиве у национално законодавство релативно дуг, до краја студеног 2016, за очекивати је да ће законодавац питање ухићениковог права на бранитеља у полицијској постаји уредити сукладно Конвенцији и Директиви у једној од надолазећих законодавних новела.

3. Заштита права на правични поступак кроз битне повреде одредаба казненог поступка

3.1. Забрана утемељења пресуде на незаконитим доказима

У хрватском казненом процесном праву, битна повреда одредаба казненог поступка постоји ако се пресуда темељи на незаконитом доказу.⁵² Тиме се осигурава поштивање уставне забране употребе у судском поступку доказа прибављених на незаконит начин,⁵³ која у хрватском казненом процесном праву представља опћи елемент правичног поступка, премда примјерице Еуропски суд за људска права никада није изријеком прокламирао забрану кориштења незаконитих доказа као елемент правичног поступка. Наиме, чл. 6. Конвенције не садржи правила о допустивости доказа, јер материју незаконитих доказа уређују национална права. Тако Еуропски суд за људска права не одређује је ли неки доказ у националном казненом поступку био незаконит, већ је ли начин његова прибављања или употребе у конкретном случају представљао повреду неког конвенцијског права,

and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty. *OJEU*. L 294/13 (даље: Директива о праву на бранитеља у казненом поступку)

48 Чл. 3. ст. 2. ц) Директиве о праву на бранитеља у казненом поступку

49 Чл. 3. ст. 4. Директиве о праву на бранитеља у казненом поступку

50 Чл. 9. Директиве о праву на бранитеља у казненом поступку

51 Чл. 3. ст. 5. Директиве о праву на бранитеља у казненом поступку

52 Чл. 468. ст. 2. ЗКП

53 Чл. 29. ст. 4. Устава РХ

укључујући право на правични поступак из чл. 6. (Кгарас, 2010: 1211-1212). Дакле, Еуропски суд за људска права оцјењује „је ли поступак у цјелини, укључујући и начин прибављања доказа, био правичан“.⁵⁴ У том смислу, и забрана кориштења незаконитих доказа може се сматрати опћим елементом правичног поступка.

Новим Законом о казненом поступку 2008. године редефиниран је појам незаконитих доказа. Засигурно једна од најоспораванијих одредаба била је одредба чл. 10. ст. 3. т. 2. ЗКП, којом је релативизирана забрана употребе једне категорије незаконито прибављених доказа. Наиме, уведено је начело размјерности као критериј оцјене незаконитих доказа прибављених повредом Устава, законом или међународним правом зајамчених права обране, права на достојанство, углед и част те права на неповредивост особног и обитељског живота, на начин да се ти докази нису сматрали незаконитима у поступцима за тешке облике казнених дјела за која се проводио редовити казнени поступак, код којих је повреда права, с обзиром на јакост и нарав, била битно мања од тежине казног дјела. Тиме је била предвиђена примјена правила о вагању интереса при оцјени законитости описане категорије доказа, које је развијено у њемачкој судској пракси те које је познато и у поредбеном праву (Војанић, Ђурђевић, 2008: 980–983). Истовремено, незаконити докази пробављени кршењем Уставом, законом и међународним правом прописане забране мучења, окрутног или нечовјечног поступања нису могли бити предмет описаног „вагања“. Премда се критика новог рјешења позивала на уставну забрану употребе у судском поступку доказа прибављених на незаконит начин (Раџић, 2008: 528–530), у Одлуци од 19. септембра 2012. Уставни суд је оцијенио начелно прихватљивом могућношћу кориштења доказа прибављених повредом одређених права сукладно начелу размјерности, но неуставним је оцијенио сврставање људског права на достојанство у категорију незаконитих доказа који се могу подвргнути вагању.⁵⁵ За разлику од права обране, права на углед и част те права на неповредивост особног и обитељског живота, која се према пракси Еуропског суда за људска права могу ограничити у легитимном циљу и сукладно начелу размјерности, па и онда када је то потребно ради учинковитости казног поступка, право на достојанство, као саставни дио права на душевни и тјелесни интегритет зајамченог у чл. 3. Конвенције, је „апсолутно, недерогабилно и некомпарабилно“, што значи да нису допуштена никаква ограничења нити вагање тог права (Ђурђевић, 2012: 430).

54 ECHR *Lisica v Croatia* (2010), § 48.

55 Одлука и рјешење Уставног суда РХ У-И-448/2009, У-И-602/2009, У-И-1710/2009, У-И-18153/2009, У-И-5813/2010, У-И-2871/2011 од 19. септембра 2012., точ. 44.4. и точ. 44.5.

Након одлуке Уставног суда, законодавном новелом која је улиједила у просинцу 2012. докази прибављени повредом права на достојанство изузети су од могућности вагања, а посљедњом новелом из студеног 2013. модифицирани су и критерији примјене начела размјерности. Тако се незаконитим доказима сматрају докази прибављени повредом Уставом, законом или међународним правом зајамчених права обране, права на углед и част, те права на неповредивост особног и обитељског живота, осим у поступку за тешке облике казnenих дјела из надлежности жупанијских судова, код којих интерес казnenог прогона и кажњавања починитеља претеже над повредом права.⁵⁶ У тим случајевима, међутим, пресуда се не може темељити искључиво на том доказу.⁵⁷

3.2. Нова битна повреда одредаба казnenог поступка: тешка повреда права на правично суђење

Посљедња новела Закона о казненом поступку предвидјела је и једну нову апсолутно битну повреду одредаба казnenог поступка, која постоји „ако је тешко повријеђено право на правично суђење зајамчено Уставом и Конвенцијом за заштиту људских права и темељних слобода“⁵⁸ и о којој другоступањски суд пази по службеној дужности.⁵⁹ Већ на први поглед је очито да је ријеч о одредби која одудара од увријежене концепције битних повреда одредаба казnenог поступка. Наиме, у теорији казnenог процесног права неспорно је да законске одредбе казnenог поступка за темељну сврху имају детаљно и прецизно одредити начин поступања тијела казnenог поступка „ради постизања једнообразности поступка и тиме спречавање неједнаког третирања сваког појединог случаја“ (Grubiša, 1987: 63), односно осигурати правично суђење (Ђурђевић, 2013а: 345). Наиме, начело правичног поступка, одређујући опће правна стандарде поступања у казненом поступку, утјече на конкретна процесна рјешења која онда морају бити у складу са захтјевима правичног поступка (Томашевић, 2011: 210). Управо се кроз сустав битних повреда одредба казnenог поступка омогућује контрола поштивања појединих елемената правичног поступка, зајамчених у конкретним законским одредбама, било да је ријеч о апсолутно битним повредама које, под претпоставком да се утврде, увијек представљају повреду права на правични поступак

56 Чл. 10. ст. 2. т. 2. и ст. 3.

57 Чл. 10. ст. 4. ЗКП

58 Чл. 468. ст. 2. ЗКП

59 Чл. 476. ст. 1. т. 1. ЗКП

и повлаче као посљедицу укидање пресуде, било да је ријеч о релативно битним повредама које доводе до укидања пресуде ако су те повреде утјецале или могле утјецати на пресуду. Тако, примјерице, околност да је пресуда утемељена на незаконитом доказу представља апсолутно битну повреду одредаба казненог поступка која повлачи укидање пресуде, јер кориштење незаконитих доказа у казненом поступку представља повреду права на правични поступак. Искључење јавности с расправе противно закону такођер представља апсолутно битну повреду одредаба казненог поступка и повлачи укидање пресуде у жалбеном поступку,⁶⁰ управо јер је јавност расправе један од темељних увјета правичног поступка (Si-ješčić-Čolić, 2008: 133). Поједина права обране такођер се штите, с једне стране, кроз апсолутно битне повреде одредаба казненог поступка, као примјерице у случају када је оптуженику на расправи ускраћено право да се служи својим језиком или да на свом језику прати тијек расправе. С друге стране, права обране штите се и кроз релативно битне повреде одредаба казненог поступка, јер поједина права обране могу бити повријеђена тијekom расправе, но пресуда ће опстати ако та повреда није утјецала нити могла утјецати на пресуду. У сваком случају, законски концепт битних повреда одредаба казненог поступка захтијева да другоступањски суд одлучујући поводом жалбе утврди конкретну процесну повреду и подведе је под конкретну законом прописану одредбу о повреди казненог поступка.

Напротив, тешка повреда права на правично суђење као битна повреда одредаба казненог поступка која подразумијева да другоступањски судови „кроз своје одлуке изграде правне стандарде“ (Pavlović, 2014: 964), односно да судска пракса тумачи појмове као што је „тешка повреда“ (Kos, Novosel, Nola, Božić, Klarić, Kordej, Pavičić, 2014: 344) није прихватљива. Као што је већ речено, правичан поступак се одређује кроз низ опћих и посебних елемената разрађених у јудикатури Еуропског суда за људска права. Одлучујући у конкретним предметима, Еуропски суд за људска права најприје оцјењује је ли у националном казненом поступку био повријеђен неки од посебних елемената правичног поступка, која је повреда сама по себи противна начелу правичног поступка, па ако утврди да није, тада оцјењује цјелину казненог поступка према опћим елементима правичног поступка, примјењујући тако „атомистички и холистички приступ“ (Karas, 2012: 156–157). При томе дакле оцјењује чињенице конкретног случаја у свјетлу конвенцијског права.

Међутим, хрватски другоступањски судови не могу примјењивати исти приступ, јер као што је истакнуто, поводом жалбе утврђују конкретне законом прописане повреде казненог поступка. Штовише, Закон о казненом

60 Чл. 468. ст. 1. т. 4. ЗКП

поступку не даје дефиницију правичног поступка, па је другоступањски суд у позицији да процјењује правичност поступка и укида пресуде из разлога који нису јасно, прецизно и на предвидљив начин одређени Законом о казненом поступку, чиме штовише излази из јурисдикције редовних судова и улази у јурисдикцију Уставног суда и Еуропског суда за људска права (Ђурђевић, 2013а: 346). Због тога је описана нова апсолутно битна повреда одредаба казног поступка спорна и из уставноправног аспекта те ваља очекивати нове законодавне интервенције.

4. Закључак

Хрватски казнени поступак знатно је реформиран посљедњом у низу, петом законодавном новелом из студеног 2013. године, којом је законодавац настојао у цијелости имплементирати одлуку Уставног суда Републике Хрватске од 19. српња 2012. године и ускладити Закон о казненом поступку донесен 2008. године с Уставом Републике Хрватске и Еуропском конвенцијом за заштиту људских права и темељних слобода. Посебице је темељито реструктуриран претходни поступак, између осталог и зато што је изворним одредбама Закона о казненом поступку, којим је државноодвјетничка истрага замијенила традиционалну судску, била знатно поремећена равнотежа између доминирајуће тежње за учинковитим казним процесуирањем и кажњавањем починитеља казних дјела, те захтјева за поштивањем и заштитом темељних права окривљеника, наполе права на правични поступак.

Посљедњом законодавном новелом направљен је знатан искорак у смјеру оснажења јамстава правичног поступка, укључујући и посебна јамства окривљеникове обране. Допуштена ограничења у правилу су конципирана као нужне изнимке, те уз уважавање захтјева начела размјерности. Тако је, сукладно захтјевима начела једнакости оружја, унапријеђено право на обавијест о природи и разлозима оптужбе и право на тумача, као и право на одговарајуће вријеме и могућност за припрему обране кроз право на увид у спис предмета. Ипак, поједина рјешења су спорна из аспекта темељних елемената правичног поступка. Тако је примјерице могућност утемељења пресуде на записнику о државноодвјетничком неконтрадикторном испитивању свједока, под јединим увјетом да се пресуда не темељи искључиво или у одлучујућој мјери на том доказу, противна захтјевима начела контрадикторности и конфронтацијског права. Право ухићеника на бранитеља у полицијској постаји прокламирано је законом, но не остварује се приликом обавијесних разговора. Тешка повреда права на правично суђење зајамчено Уставом и Еуропском конвенцијом, премда

замишљена као инструмент јачања заштите окривљениковог права на правични поступак, противна је концепцији битних повреда одредаба казненог поступка које у коначници служе управо остварењу и заштити права на правични поступак. Имајући у виду само недостатке који су били предмет разматрања у овоме раду, ваља закључити да посљедња реформа хрватског казненог поступка, сагледана кроз призму окривљениковог права на правични поступак, ипак није у цијелости испунила своју сврху.

Литература

Ascensi, L. (2006). *Du principe de la contradiction*. Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence

Bojanić, I., Đurđević, Z. (2008). Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 15 (2). 973–1003

Burić, Z., Novokmet, A. (2009). XXI. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu: Novi hrvatski zakon o kaznenom postupku: reforma između želja i stvarnosti, Opatija, 3–6. prosinca 2008. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 16 (1). 347–368

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. *Official Journal of the European Union*. L 280 (2010)

Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 on the right of access to a lawyer in criminal proceedings and in European arrest warrant proceedings, and on the right to have a third party informed upon deprivation of liberty and to communicate with third persons and with consular authorities while deprived of liberty. *Official Journal of the European Union*. L 294 (2013)

Drenški Lasan, V., Novak, J., Valković, L. (2009). Pravni i praktični problemi dobre obrane okrivljenika. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 16 (2). 521–541

Đurđević, Z. (2013a). Rekonstrukcija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka V. novelom ZKP/08: prvi dio? *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 20 (2). 315–362

Đurđević, Z. (2013b). Osvrt na rezultate rada radne skupine Ministarstva pravosuđa za usklađivanje Zakona o kaznenom postupku s Ustavom Republike Hrvatske. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 20 (1). 3–100

Đurđević, Z. (2012). Odluka Ustavnog suda RH o suglasnosti Zakona o kaznenom postupku s Ustavom. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 19 (2). 409–438

- Ђурђић, В. (2014). *Кривично процесно право – Општи део*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу
- Fossier, T. (1998). Droits de la défense et personnes vulnérables. *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*. 1. 57–68
- Frison-Roche, M-A., Garé, T. (2003). Les droits de la défense en matière pénale. U: R.Cabrillac, M-A. Frison-Roche i T. Revet (Prir.), *Libertés et droits fondamentaux* (str. 469-487). Paris: Dalloz
- Grubiša, M. (1987). *Krivični postupak Postupak o pravnim lijekovima*. Zagreb: Informator
- Harris, D. J., O’Boyle, M., Bates, E. P., Buckley, C. M. (2009). *Harris, O’Boyle & Warbrick Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press
- Ivičević Karas, E. (2013). Dokazna snaga rezultata istrage prema Prijedlogu novele Zakona o kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 20 (2). 691–714
- Ivičević Karas, E. (2007a). Okrivljenikovo pravo da ispituje svjedoke optužbe u stadiju istrage kao važan aspekt načela jednakosti oružja stranaka u kaznenom postupku (u povodu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Kovač protiv Hrvatske). *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 14 (2). 999–1018
- Ivičević Karas, E. (2007b). Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*. 57 (4-5). 761–788
- Кнежевић, С. (2012). *Основна начела кривичног процесног права*. Ниш: Студентски културни центар Ниш
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, *Narodne novine - međunarodni ugovori*. Br. 18 (1997), 6 (1999), 14 (2002), 13 (2003), 9 (2005), 1 (2006), 2 (2010)
- Kos, D., Novosel, D., Nola S., Božić, H., Klarić, G., Kordej, A., Pavičić A. (2014). *Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori kaznenog postupovnog prava*. Zagreb: Narodne novine
- Крас, Д. (2012). *Kazneno procesno pravo Prva knjiga: institucije*. Zagreb: Narodne novine
- Крас, Д. (2010). Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku prema praksi Europskog suda za ljudska prava. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*. 60 (3). 1207-1240
- Lievremont, C. (2001). *Le débat en droit processuel (contribution à une théorie générale du débat)*. Marseille: Presses Universitaires d’Aix-Marseille

Lonati, S. (2008). *Il diritto dell'accusato a „interrogare o fare interrogare“ le fonti di prova a carico*. Torino: G. Giappichelli editore

Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, *Smjernice za izradu Nacrta prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku*, preuzeto 13. svibnja 2014. sa www.pravosudje.hr/fgs.axd?id=3549

Odluka i rješenje Ustavnog suda RH U-I-448/2009, U-I-602/2009, U-I-1710/2009, U-I-18153/2009, U-I-5813/2010, U-I-2871/2011, 19. srpnja 2012. *Narodne novine*. Br. 91 (2012)

Pajčić, M. (2009). Otkrivanje informacija i dokaza između stranaka u kaznenom postupku *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 16 (1). 61–98

Pavišić, B. (2008). Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 15 (2). 489–602

Pavlović, Š. (2014). *Zakon o kaznenom postupku*. Rijeka: Libertin Naklada

Pradel, J., Corstens, G. (2002). *Droit pénal européen*. Paris: Dalloz

Sijerčić-Čolić, H. (2008). *Krivično procesno pravo Knjiga II Tok redovnog krivičnog postupka*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

Sudre, F., Marguénaud, J-P., Andriantsimbazovina, J., Gouttenoire, A., Levinet, M. (2011). *Les grands arrêts de la Cour européenne des Droits de l'Homme*. Paris: Presses Universitaires de France

Tomašević, G. (2011). *Kazneno procesno pravo Opći dio: temeljni pojmovi*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Trechsel, S. (2005). *Human Rights in Criminal Proceedings*. Oxford: Oxford University Press

Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine*. Br. 56 (1990), 135 (1997), 8(1998), 113(2000), 124(2000), 28(2001), 41(2001), 55(2001), 76(2010), 85(2010)

Valković, L. (2013). Procesna prava obrane prema V. noveli Zakona o kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 20 (2). 521–554

Valković, L., Burić, Z. (2011). Primjena izabranih elemenata prava na formalnu obranu iz prakse Europskog suda za ljudska prava. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 18 (2). 521-556

Vlada Republike Hrvatske. *Izvješće o ispunjavanju obveza iz Poglavlja 23. – Pravosuđe i temeljna prava*. (2011), preuzeto 16. travnja 2014. sa www.vlada.hr/.../23%20Pravosuđe%20i%20temeljna%20prava- Izv%20o%20ispunjenju%20obveza.pdf

White, R. C. A., Ovey, C. (2010). *Jacobs, White and Ovey The European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press

Zakon o kaznenom postupku, *Narodne novine*. Br. 152 (2008), 76 (2009), 80 (2011), 121 (2011) - pročišćeni tekst, 91 (2012) – Odluka Ustavnog suda RH, 143 (2012), 56 (2013), 145 (2013)

Пракса Еуропског суда за људска права

ECHR *De Cubber v Belgium* (1984)

ECHR *Deweere v Belgium* (1980)

ECHR *Eckle v Germany* (1982)

ECHR *Foti et al. v Italy* (1982)

ECHR *Foucher v France* (1997)

ECHR *Imbrioscia v Switzerland* (1993)

ECHR *John Murray v United Kingdom* (1996)

ECHR *Lisica v Croatia* (2010)

ECHR *Lüdi v Switzerland* (1992)

ECHR *Mađer v Croatia* (2011)

ECHR *Magee v The United Kingdom* (2000)

ECHR *Moreira de Azevedo v Portugal* (1990)

ECHR *Oleg Kolesnik v Ukraine* (2009)

ECHR *Öcalan v Turkey* (2005)

ECHR *Pakelli v Germany* (1983)

ECHR *Pellegrini v Italy* (2001)

ECHR *Säidi v France* (1993)

ECHR *Salduz v Turkey* (2008)

ECHR *Solakov v The Former Yugoslav Republic of Macedonia* (2001)

ECHR *Šebalj v Croatia* (2011)

ECHR *Van Mechelen et al. v The Netherlands* (1997)

Elizabeta Ivičević Karas, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Zagreb

Reflections on Reform of Croatian Criminal Procedure through the Perspective of the Defendant's Right to a Fair Trial

Summary

Croatian criminal procedure has been significantly reformed in the latest, fifth legislative amendment passed in November 2013, which was supposed to fully implement the decision of the Croatian Constitutional Court of 19 July 2012 and harmonize the Criminal Procedure Act from 2008 with the Croatian Constitution and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The pre-trial proceedings has been particularly thoroughly restructured, inter alia, because the original provisions of the Criminal Procedure Act, which replaced the traditional judicial investigation with the state attorney's investigation, considerably disturbed the balance between the dominant tendency for efficient prosecution and punishment of offenders, and requirements for respect and protection of the defendant's fundamental rights, particularly right to a fair trial. The latest legislative amendment made a significant progress in reinforcing fair trial guarantees, including minimum defence rights. Possible limitations of certain rights are conceived as necessary exceptions, and in accordance with the proportionality principle. However, particular legislative provisions are still disputable from the perspective of fundamental fair trial guarantees. For example, the possibility for the court to found the judgement on the state attorney's records of non-adversarial examination of witness, with the sole requirement that a conviction may not exclusively or to a decisive extent, be based on these records, is contrary to requirements of adversarial principle and the principle of equality of arms. The right of the arrested person to have a lawyer in the police station is proclaimed by law, but it doesn't refer to informal police interviews. Severe breach of the right to a fair trial, although conceived as an instrument of reinforcing the protection of defendant's right to a fair trial, is opposed to the concept of substantive violations of the criminal procedure provisions that actually serve to realize and protect the right to a fair trial. Therefore it is possible to conclude that the last legislative reform of Croatian criminal procedure, regarded through the perspective of the defendant's right to a fair trial, has not completely achieved its purpose.

Key words: criminal procedure, criminal procedural law, fair trial, adversarial principle, principle of equality of arms, defence rights, substantive violation of the criminal procedure provisions.